

L'Estudi de la masia i de la vida a pagès

Una exposició al museu dels volcans d'Olot mostra un treball de recuperació documental del pairalisme del segle XX

A l'exposició hi ha imatges de les persones i dels animals del món rural de principis del segle XX.

Is canvis del segle XX amenaçaven d'una manera inexorable una forma de vida secular. El testimoni en el qual convergien els elements de la pagesia antiga eren unes masies que començaven a desaparèixer o a transformar-se. Calia, doncs, fer un estudi per a les generacions que naixerien en el context d'un món diferent. Era el 1923 i Rafel Patxot (1872-1964) va encarregar L'Estudi de la Masia Catalana al Centre Excursionista de Catalunya. La idea era fer un treball acadèmic amb projecció internacional i que alhora fos un projecte popular que havia de mostrar les bonances de la vida

rural.

Ara, el Museu dels Volcans d'Olot té exposada, fins al 21 de desembre, La vida a pagès, l'estudi de la Masia Catalana. Es tracta d'una mostra sobre l'esforç de Centre Excursionista de Catalunya entre el 1923 i el 1936 per documentar un fons fotogràfic de 7.705 imatges d'unes 1.500 masies de Catalunya i les Illes Balears, realitzades per fotògrafs de renom.

Al 1923, el Centre Excursionista de Catalunya era un focus de recerca en moltes disciplines. Per exemple, l'arqueologia, la geologia, la toponímia i la cartografia. L'aplicació de les ciències que s'estudiaven es feia a través d'excursions, en les quals els caminadors fotografiaven, dibuixaven, escrivien i demanaven els documents familiars als habitants de les masies.

El projecte aspirava a deixar testimonis escrits, orals i gràfics de les característiques arquitectòniques de les masies, els llocs i les possessions, així com de les feines del camp, les tradicions, la llengua, la indumentària, les festes i els costums dels seus habitants. Volien deixar constància d'una essència de la catalanitat, lligada a uns valors morals que canviaven. El segle XX començava en un país que es transformava en base a elevades migracions, canvis en l'estructura tradicional de la família (no tot voltava ja a l'entorn dels hereus i de les pupilles), la mecanització i sobretot el desig dels pagesos de gaudir dels beneficis d'una electrificació que no sortia gaire més enllà de les ciutats i dels pobles.

Al 1925, el Centre Excursionista va crear la comissió directora de l'estudi composta per Joan Lluís Porta (president del CEC) i els arquitectes Lluís Bonet i Garí i Josep Danés i Torras i l'etnòleg Josep Maria Batista i Roca.

La direcció arquitectònica de l'Estudi va anar a càrrec de l'arquitecte olotí, Josep Danés (1895-1955). Les investigacions de l'olotí van tenir un considerable impacte en els ambients culturals de la Catalunya noucentista. La principal contribució de Danés va ser descobrir en la masia una estructura arquitectònica. La va definir com un ens basat en tres cossos i una sala central. Es tracta d'una constant arquitectònica que no va tenir variacions entre els segles XVI i XX. Les seves tesis en bona part encara són ben vigents avui.

En tant que testimonis de la Garrotxa, Danés va aportar a l'estudi fotografies de masies de la Vall de Bianya i d'en Bas i de la plana d'Olot datades entre el 1915 i el 1936.

El seu company, Lluís Bonet i Garí (1893-1993), era una arquitecte format al costat de Josep Puig i Cadafalch i deixeble d'Antoni Gaudí.

L'altre directiu, Josep Maria Batista i Roca (1895-1978), és considerat un dels fundadors de l'antropologia de base científica a Catalunya. A més, va ser un dels introductors de l'escoltisme als Països Catalans, juntament amb el doctor Pere Gabarró i Garcia. A més, Batista i Roca, el 1927, va fundar l'organització dels Minyons de

Muntanya, de la qual fou cap escolta nacional fins al 1959. També va ser un dels fundadors de la revista Excursionisme.

Treball per a tres persones

Al 1925, la Comissió va establir la comissió de l'Estudi en un pis del carrer Cucurull de Barcelona. En aquest lloc van centralitzar la recollida de materials textuais i gràfics. Hi van arribar a treballar de manera permanent fins a 3 persones. Tot era possible gràcies a les aportacions de Rafel Patxot. Amb Francesc Cambó, Patxot era el mecenes de la cultura catalana. Científic, industrial surer, filantrop, bibliòfil i escriptor, era un humanista d'esperit independent que va impulsar projectes en l'àmbit de la cultura popular i la meteorologia.

Rafel Patxot feia aportacions mensuals de 1.000 pessetes que cobrien les aportacions laborals dels treballadors en nòmina. L'oficina es va omplir de materials per fer la tasca encomanada i va crear una àmplia xarxa de col·laboradors arreu del territori de parla catalana.

Des de l'oficina de l'Estudi organitzaven missions sistemàtiques que integraven la recerca de documentació històrica, l'encàrrec de dibuixos i de plànols i fotografies i el treball de camp en masies. Les primeres missions van ser al Barcelonès i al Maresme. Les van encomanar amb urgència, perquè el creixement de la metròpoli amenaçava esborrar tot record les masies existents al Pla de Barcelona.

Al Maresme, van documentar les masies, torres i esglésies fortificades i molins de la costa. Per tal de saber els factors que havien motivat l'arquitectura de defensa, van documentar els actes de pirateria reals i llegendaris. Buscaven registrar grans casals i pairalies notables. Els redactors i il·lustradors de l'Estudi cercaven seleccionar masos de grans famílies. Entenien el món rural a partir del pairalisme (cases que passen de pares a fills). Així doncs, deixaven de banda les masoveries.

La tria responia al propòsit inicial de l'Estudi que, a més dels àmbits etnogràfics i arquitectònics, volia reconèixer els mecanismes d'herència i de manteniment de les grans propietats i les relacions entre els propietaris i els masovers. Els qüestionaris a propietaris i masovers feien possible la identificació d'un sistema social propi de la Catalunya Vella que es mantenia sense canvis des del segle XVI.

Per aquest temps, el folklorista Joan Amades va integrar-se la junta directiva i li van encarregar un estudi sobre l'elaboració del lli, en tant que antiga indústria de les llars catalanes.

A més, l'Estudi buscava la complicitat amb altres organitzacions. Un exemple és el concurs de dibuixos a ploma de l'Agrupació Excursionista Tagamanent. En el primer concurs, celebrat el 1930, s'hi van presentar 118 dibuixos. Els dibuixos ingressaven com a donació en fons de l'estudi i a partir de la primera edició es van premiar també aportacions documentals que incorporaven llegendes i relats a les masies on es documentaven.

L'estudi preveia publicar 7 monografies amb el títol genèric de material. Aquesta obra, en la qual s'havia d'afegir una miscel·lània, és més coneguda gràcies a la documentació localitzada fa poc. La troballa documental ha permès establir els encàrrecs que van fer-se els seus autors. També ha permès identificar part dels estudis d'aquests materials que romanen manuscrits encara inèdits.

Després que la Guerra Civil estronqués el projecte, l'Estudi va quedar socialment oblidat. Al 1975, el Centre Excursionista va començar-ne la recuperació, la qual es va difondre en llibres i en articles a la premsa.

Fa uns anys, va sorgir la idea de produir una exposició itinerant per a sales de format mitjà, amb capacitat d'adaptació i personalització als museus que hi estiguin interessats. Així doncs, la mostra ha servit per complementar jornades i per destacar aspectes de la vida agrícola, com ara la taula rodona sobre la dona a pagès que es va fer a Gavà.

A la mostra que es presenta al Museu dels Volcans d'Olot hi ha un recorregut de visualització electrònica, on es poden veure molins, masies, serradores de les Valls de la Garrotxa, de la plana d'Olot i de la vida a Besalú. A més d'edificis, hi ha escenes d'una vida a pagès que només entenia de la llum del sol, de l'escalfor de la fusta, de la tracció dels ases i dels bous, i del treball de cara al terra.

Font del document:

http://www.diaridegirona.cat/comarques/2014/10/26/lestudi-masia-vida-pages/693945.html?utm_source=rss